

Oslo, 31. desember 2004

Finansdepartementet
Finansmarkedsavdelingen
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

**NOU 2004: 24. Pensjonskasselovgivning.
Konsolidert forsikringslov.**

AktuarKonsulenters Forum (AKF) avgir hermed sin høringsuttalelse til NOU 2004:24.

Vårt Forum har 24 medlemmer som har til yrke å være bedriftsrådgivere i pensjonsspørsmål og beregne pensjonskostnader etter moderne regnskapslovgivning; vi er til sammen ansvarshavende aktuarer for de aller fleste private pensjonskasser i Norge samt en ikke ubetydelig andel av de offentlige pensjonskasser. I denne sammenheng skal vi foreta nødvendige forsikringstekniske beregninger og analyser for pensjonskasser og påse at det offentlige regelverk følges. Vi har således yrkesmessig interesse i at ny lovgivning på pensjonskasseområdet får en hensiktsmessig utforming.

AKF tar i høringsuttalelsen utgangspunkt i vår sentrale rolle som ansvarshavende aktuar for vanlige, ytelsesbaserte foretaks- og konsernpensjonskasser.

Generelt

Som en innledning til denne høringen mener AKF det er på plass med en generell kritikk av at NOUen ikke i tilstrekkelig grad løfter frem og orienterer andre om EUs pensjonsdirektiv og hovedbestemmelsene i dette. Allerede på første siden under Kapittel 0: Sammendrag (øverst på annen spalte) hevdes det at "Lovutkastet gjennomfører videre kravene i EUs pensjonskassedirektiv (2003/41/EF)". Uten å gjøre noen stor diskusjon av om dette er rett, burde kommisjonen etter AKFs syn løftet frem hva som er forholdet mellom det som opplagt er intensjonen i EUs direktiv og det som man av ulike årsaker og innenfor de frihetsgrader som ligger i direktivet, måtte ønske å foreta av endringer i norsk lovgivning.

Etter AKFs syn er det mange problemer med gjeldende pensjonskasselovgivning. Her vil vi nevne to. For det første er avsetningene for de fremtidige forpliktelser beregnet ut fra den godkjente premietariffen under en slags forutsetning av at denne pr. definisjon er korrekt. Vi vil hevde at dette er en fundamental feil forutsetning. Det er lett å eksemplifisere dette med risiko for økt levealder, endring i gifte/samboerskap, endringer i regelverket for uførhet, volatilitet i finansmarkedet, osv. Det andre hovedproblemet er regnskapsføringen med krav til eksakt beregnede avsetninger uten fleksibilitet. Rett nok kan vi avsette til tilleggsavsetninger som en buffer for finansrisiko, men det finnes ingen reell buffer for forsikringsrisiko eller annen risiko som måtte ramme pensjonskassen.

Vi mener således at en fundamental feil ved utredningen fra Banklovkommisjonen er at kommisjonen ikke har kompetanse på stokastiske prosesser eller tilstrekkelig nærhet til

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

tjenestepensjonsvirksomhet. Fra vår profesjon vil vi hevde at det ikke finnes teoretisk grunnlag for å beregne alle de størrelser som skal håndteres på premiesiden med tilhørende deling av overskudd i forhold til medlemmer, forsikringstaker, eiere og myndighetene. Dette har EU forstått. I sitt direktiv (Kap 15) vektlegges derfor kravene til sikring av de løpende, eventuelle og oppsatte forpliktelser og med tilstrekkelig sikkerhetsmargin. Fastsettelse av reglene om finansieringen av dette (premien), overlates til de enkelte myndigheter å regulere. I det foreslåtte regelverk i denne NOU er dette snudd helt på hodet. Her er premien med alle elementene helt avgjørende. Som profesjon mener vi det er uforsvarlig å vedta slike regler.

Vi har ovenfor pekt på behovet for sikkerhetsavsetninger både for finansiell risiko, forsikringsmessig risiko og annen risiko. Som en illustrasjon på minstekrav til avsetning for den finansielle risiko kan f.eks. følgende krav stilles:

1. Pensjonskassen skal være aktuartechnisk reservert til å møte sine fremtidige forpliktelser på kort og lang sikt i den forstand at man til enhver tid har midler nok til å dekke nåverdien av de antatte utbetalinger i hvert fremtidig år n ($= 1,2,3$ osv) for resten av medlemmens levetid, regnet etter n ($= 1,2,3$ osv) års nullkuponrente for statsobligasjoner. I et land som Norge, der statsobligasjoner ikke utstedes med mer enn 10 års løpetid, som er meget kort i pensjonssammenheng, bør man isteden kunne anvende swap rentene i bankmarkedet, som kvoterer for inntil 30 år. (Fra og med år 31 benyttes 30 års nullkuponrente.)
2. Hvis pensjonskassens tekniske reserveringer er mindre enn hva som kreves etter foregående punkt, bør den ikke ha adgang til å overføre overskuddsmidler verken til stifter (dvs. selskaps- eller egenkapitalen) eller pensjonerte medlemmer.
3. En pensjonskasse bør ha tekniske reserver som minst er store nok til at kassen kan avvikle sin virksomhet og la hvert enkelt medlems opptjente pensjonsrettigheter bli utløst av et livsforsikringsselskap i EØS-området.
4. Hvis både målsetting 1 og 3 er oppfylt, bør det være konsumentlovgivningen (ref forsikringsavtaleloven og foretakspensjonsloven) og ikke virksomhetslovgivningen (ref nærværende lovforslag) som regulerer transaksjonene fra forsikringsfondet (kollektivporteføljen) til egenkapitalen (selskapsporteføljen).

Selv om en pensjonskasse må være godt reservert av hensyn til medlemmenes interesser, bør man vokte seg for å innføre et så rigid lovverk at foretak skremmes fra å opprettholde sine ytelsesbaserte pensjonsordninger. Det har vært nok av slik utviklingstrekk i de senere år, også før fremleggelsen av det foreliggende lovforslag.

Det er en vesensforskjell mellom en pensjonskasse og et livsforsikringsselskap. En pensjonskasse er opprettet av ett foretak/konsern, med det formål å ivareta pensjonsinteressene til de ansatte i foretaket/konsernet. På tross av kommisjonens uttalte innfallsvinkel om at "Særlige regler for pensjonskasser bør gis dersom hensynet til pensjonskassers egenart tilsier det", konstaterer vi at enkelte av bestemmelsene i lovforslaget er uhenksomme for pensjonskasser. Spesielt gjelder dette den nøye reguleringen av elementene i beregningsgrunnlaget og den åpenbare økningen av risiko for at deler av egenkapitalen kan gå tapt på grunn av svikt i ett av elementene i beregningsgrunnlaget.

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

Den betydelige forskjell det er mellom de minste pensjonskasser og store konsernpensjonskasser krever dessuten på visse punkter en fleksibilitet i regelverket utover det som ligger i forslaget.

En siste faktor vi vil nevne er mangel på vurdering av kostnadene ved en omlegging til et slikt regelverk og driften av dette. Med kun noen få livsforsikringsselskap igjen i markedet er konkurransen svært lav. Kostnadene kan derfor enkelt veltes over på kundene uten at man ser hva alternativet ville vært i et åpent marked. Det ser vi skjer allerede med dagens regler, som er langt mindre kompliserte enn det som vil være tilfelle i henhold til Banklovkommisjonens forslag. AKF kan ikke se at disse kostnadene er utredet fra myndighetene og funnet samfunnsgavnlige ved at man på den annen side får en gevinst som samfunnet, medlemmene og bedriftene er tjent med.

Tilpasning til EUs pensjonsdirektiv

De aller fleste land i Europa har for tiden sin pensjonslovgivning oppe til revisjon, pga tidsfrist 23. september 2005 med å tilpasse lokal tjenstepensjonsvirksomheter til EUs pensjonsdirektiv. I EØS området utenom Norge synes man å være fokusert på spørsmål om

1. omhegning ("ring fencing") av tjenstepensjonsmidler,
2. overordnede aktsomhetsprinsipp ("prudent man") versus kvantifisert detaljregulering,
3. et pan-europeisk marked for pensjonstjenester.

Den norske lovkomité synes å ha vært mest opptatt av å lage en konsolidert forsikringslov der pensjonskasser nesten uten unntak skal inn under de rammevilkår som er trukket opp i den endrede livsforsikringslovgivning som Stortinget vedtok høsten 2004, og som er basert på banklovkommisjonens tidligere innstilling sommeren 2001.

Dette mener vi er stikk i strid med hovedintensjonene i direktivet. Direktivet har to hovedformål: For det første å ha "a key role to play in ensuring the integration, efficiency and liquidity of financial markets", og for det andre vektlegges tjenstepensjonsordningenes store betydning som supplement til de statlige ordninger for sosiale trygdeytelser og derigjennom bidrag til å sikre de eldre akseptable levevilkår. En spesiell motivasjon for hvorfor tjenstepensjon ikke er inntatt i livdirektivet (om livsforsikringslovgivningen), er at ytelsesbaserte livsvarige pensjonsordninger ikke kan garanteres av andre enn en arbeidsgiver - det vil si pensjonskasse. Dersom dette skal håndteres av forsikringsselskaper må disse underlegges omfattende regelverk. Dette er ett av de punktene vi gjerne skulle ha sett var løftet frem og drøftet på prinsipielt plan.

Mens problemstillingen ellers i Europa er at en pensjonsinnretning som administrerer en ytelsesbasert tjenstepensjonsordning, har bundet seg til å utbetale fastsatte pensjonsytelser for et meget langt tidsrom under betydelig usikkerhet om forrentningen av fondsmidlene, synes den norske lovkommissjons fokus å være at pensjonsinnretningen skal være bundet til å garantere X % rente av fondsmidlene for ett og ett år ad gangen. For et livsforsikringsselskap som når som helst kan risikere at en forsikringstakers pensjonsmidler flyttes ut av selskapet, kan det være sunt å basere virksomheten på et slikt ettårs risikosynspunkt. En pensjonskasse burde imidlertid ha lov til å legge an et mer langsiktig perspektiv, ettersom forsikringstaker og eier av selskapskapitalen her er én og samme juridiske person.

Ellers i Europa har trenden vært å la styring av en pensjonskasse skje etter "prudent man" prinsippet, dvs. objektive, velbegrunnede retningslinjer som pensjonskassens ledelse har bundet seg til å følge og offentliggjøre overfor medlemmene og tilsynsmyndighetene. I Norge

synes hensikten mer å være formynderaktig beskyttelse (av pensjonsinnretningene og dens medlemmer) ved innføring av mer detaljerte reguleringer enn noensinne før. Man ønsker paradoksalt nok å opprettholde identiske rammevilkår for pensjonskasser og livselskap like før norske bedrifter i prinsippet vil stå fritt til å etablere sine pensjonskasser hvor som helst i EØS-området.

I oktober 2004 forelå en svensk offentlig utredning SOU 2004:101 med innstilling om hvordan svensk tjenstepensjonsvirksomhet burde tilpasses EUs pensjonsdirektiv. Komitéen foreslår på dette grunnlag endringer blant annet i den svenske forsikringsvirksomhetslov og den svenske lov for understøttelsesforeninger. (Etter svensk lov er en tjenstepensjonskasse definert som en understøttelsesforening som meddeler tjenstepensjonsforsikring.) Den svenske lovkomité går i motsetning til den norske inn for harmonisert EU-tilpasning etter "prudent man" prinsippet. Fra den svenske utredning siteres:

"Det kan också konstateras att den nuvarande metod som Finansinspektionen valt för den s.k. högsta renten inte heller uppfyller de krav som direktivets aktsamhetsprincip innebär. Finansinspektionen endrar inte den högsta tillåtna renten i takt med att marknadsrenten förändras. Dette innebär att förändringar i marknadsrentan inte omedelbart påverkar avsättningarnas storlek, vilket minskar försäkringsinstitutens incitament att matcha tillgångarna- vars värde direkt förändras med marknadsräntan- mot åtagandena. Dette försämrar riskhanteringen i bolagen och försvagar försäkringsåtagernas skydd. Dessutom är diskonteringsräntan i enlighet med gällande föreskrifter från Finansinspektionen oberoende av durationen i bolagets försäkringsåtaganden. I stället har ett retrospektivt angreppssätt valts i och med att olika räntesatsar tillempas beroende på när avtalen ingicks."

Vi slutter oss til den svenske komité's synspunkter.

EU-tilpasset solvensmarginkrav.

Vi mener at solvensmarginkravet sett fra et faglig synspunkt er bedre egnet for norske pensjonskasser enn dagens gjeldende norske egenkapitalkrav.

Resultatet av solvensmarginberegningen er svært følsomt i forhold til nivået på pensjonskassens tilleggsavsetninger. Kasser med høye tilleggsavsetninger, i størrelsesorden ca 6% eller mer av forsikringsfondet, ser ut til å kunne overoppfylle EU-kravet. Derimot kan pensjonskasser med beskjedne tilleggsavsetninger og lav risikovektet kapital tenkes å trenge en viss overgangstid for å kunne oppfylle nytt og strengere krav enn før.

I et regime hvor det fortsatt er slik at avsetning til tilleggsavsetninger er basert på frivillighet ser vi at dette regelverket også indirekte dermed gir pensjonskassene et incitament til å styrke soliditeten gjennom å avsette til tilleggsavsetninger i større grad enn før. Dette vil da bygge opp under den anmodning Kredittilsynet kom med til pensjonskassene i brev av 2. desember 2003.

På den annen side vil solvensmarginkravet også etter vår oppfatning gi pensjonskassene et ytterligere incitament til å avdekke risiko gjennom mer utstrakt bruk av reassuranse, noe vi ser på som en fordel og som er i tråd med intensjonene i det nye regelverk på dette punkt.

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

AKF finner det naturlig å legge til grunn at risikoutjevningfondet vil inngå i beregnet solvensmarginkapital på samme måte som sikkerhetsfondet gjør i dag, jfr. FOR 1995-05-19 nr 481, § 7.

Etter AKFs syn bør kravet til solvenskapital slik det ligger i lovforslaget komme til erstatning for gjeldende egenkapitalkrav for norske pensjonskasser.

Separat kontoføring for selskapskapital og kollektivportefølje, jfr. lovforslagets § 8-7

Slik vi har forstått lovforslaget skal hver enkelt eiendel i pensjonskassen være tenkt tilknyttet enten egenkapital (selskapskapital) eller forsikringsfond (kollektivporteføljen).

Selskapskapitalens årlige inntekter vil foruten avkastning av eierkapitalens spesifikke eiendeler være risikopremie for rentegaranti, fortjenestemargin på årets risikopremie for dødsrisiko og uførerisiko pluss bruttotillegget i årspremien fratrukket den del som er øremerket avsetning til administrasjonsreserve.

Selskapskapitalens årlige utgifter vil være driftskostnader, skatt og evt. overføring til forsikringsfondet for dekning av mulig underskudd eller styrking av reservene.

I relasjon til skattereglene er imidlertid vår forståelse at det ikke vil bli skilt mellom eiendeler tilknyttet selskapskapital og kollektivportefølje idet alt regnes som pensjonskassens eiendom. Pensjonskasseloven og skatteloven bør derfor henholdsvis utformes og endres slik at kollektivporteføljen juridisk sett regnes som forsikringstakerens og medlemmenes ikke skattepliktige midler, idet pensjonskassen dermed kun innleverer selvangivelse for selskapskapitalens regnskap og balanse. Dette fordrer separate bankkonti og VPS-konti for midler tilhørende hhv selskapskapitalen og kollektivporteføljen.

Hvis det ikke innføres sonndring mellom hvilke juridiske personer innenfor pensjonskassen som eier hvilke deler av for eksempel aksjeporteføljen, så vil hele selskapskapitalen kunne gå tapt under en lavkonjunktur såfremt kollektivporteføljen er investert 20-30% i aksjer. Dette skyldes at aksjetap på midlene som egentlig er bundet til kollektivporteføljen da vil utløse skatt på selskapskapitalen, jfr. nye skatteregler fra 26.03.2004 der det for foretak ikke lenger sondres mellom realiserte og urealiserte gevinster på aksjeinvesteringer.

Dette må være mer foruroligende enn at selskapskapitalen etter foreslått pensjonskasselov og gjeldende skattelov vil kunne fremvise skattemessig underskudd i det gode finansår 2004 som så senere kan utnyttes til økning av egenkapitalen uten at det da betales inntektsskatt.

Risikopremier , jfr. lovforslagets § 8-3 litra a) og b)

Det foreslås en forhåndsinnbetaling av risikopremie for "stop loss" forsikringsresultat (litra a) og rentegaranti (litra b). Et slikt prinsipp foreslås til erstatning for nåværende regime hvor tilførsel til økning av selskapskapitalen skjer i etterhånd såfremt pensjonskassens årsresultat er positivt.

At årets risikopremie (død, -uførhet og forventet dødelighetsarv) brytes opp på henholdsvis selskapsporteføljen og kollektivporteføljen er ulogisk. I stedet burde denne i sin helhet gå til kollektivporteføljen, slik at man i år med gode overskudd kunne overføre dette til risikoutjevningfondet/selskapskapitalen.

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

Det samme resonnementet kan gjøres på rentegarantisikopremien. For å underbygge dette syn vil vi her vise til kapittel 3.4 i Ot.prp. nr 74 (2003-2004) hvor det bl.a. omtales at Kredittilsynet har innhentet nærmere opplysninger om hvordan tjenestepensjonsordninger er regulert i stater som omfattes av EØS-avtalen. I nevnte kapittel sies det avslutningsvis:

” Kredittilsynet opplyser også at samtlige land svarer at der en har produkter med rentegaranti, dekkes kostnadene for rentegarantien ved at overskuddet reduseres”.

Vi har problemer med å se at en forhåndsinnbetalt rentegarantisikopremie skal kunne ha relevans for en pensjonskasse.

For det første er det slik at det vil være arbeidsgiver som uansett vil måtte stå som garantist for oppnåelse av et tilfredsstillende renteresultat (ikke minst gjelder dette innenfor en pensjonskasse for enkeltforetak). Det er derfor ulogisk at arbeidsgiver samtidig skal måtte akseptere å betale en premie for dette.

For det andre skaper dette en mulig utilsiktet skattemessig komplikasjon. I følge vår forståelse av lovforslaget vil rentegarantisikopremien tilhøre sponsor og gå inn i egenkapitalen (selskapskapitalen) når den ikke kommer til anvendelse. Dette vil da utløse skatt, jfr. våre kommentarer ovenfor. Man vil kunne unngå skatt på denne premien dersom den i stedet henføres til annen buffer, eksempelvis legges inn i ”supplerende reserve”. Da er man imidlertid så nær opp til tilleggsavsetning funksjonelt sett at man like gjerne kunne definere dette premieelementet til en gitt prosent av premiereserven og overføre det direkte til kollektivporteføljen.

For det tredje vil vi peke på det faktum at grunnlagsrenten jo i utgangspunktet skal være lagt til den sikre siden. Selv om denne forståelse naturligvis er fundamental, forsterkes den gjennom bestemmelser gitt i forskrift av 24. november 2003 hvorpå effektiv rente på langsiktige statsobligasjoner skal ligge direkte til grunn for en årlig fastsettelse av grunnlagsrenten fra Kredittilsynets side. At det i en slik situasjon skulle være behov for å innkreve en særskilt risikopremie for rentegaranti, undergraver etter vår oppfatning tilliten til at myndighetene skal kunne fastsette grunnlagsrenten ut fra gjeldende regelverk med tilstrekkelig sikkerhetsmargin.

Særbehandling av fripoliser, jfr. lovforslagets § 8-12

I lovforslagets § 8-12 er det gitt særskilte regler for overskudd tilordnet fripoliser.

Dette er myntet på pensjonskasser som har fripoliser på egen balanse. Av overskuddet på avkastningsresultatet (korrigert for fradrag for negativt risikoresultat) skal inntil 20 % kunne tilbakeføres til selskapet. Isolert sett mener vi dette er en regel som i alt for stor grad tar hensyn til selskapets interesser på bekostning av fripoliseinnehaverne.

I en periode med stigende renter, hvor samtidig de fleste fripoliser etter hvert er avsatt med 3 % garantert rente vil det kunne bli betydelige overskudd til selskapet ved den nevnte 20%-regelen. Vi kan ikke se logikken i dette. Hvis man ikke har reserver som oppfyller foreslått målsetting 1 foran (nevnt under ”Generelt”), burde det ikke overføres til midler til egenkapital (selskapskapital) i det hele tatt. Er målsetting 1 oppfylt, burde egenkapital kunne bygges opp gjennom tilførsel av slik resultatandel fra kollektivporteføljen:

- beregnet (fiktiv) ett års risikopremie på rentegaranti knyttet til premiereserven
- beregnet (fiktiv) ett års risikopremie for en ”stop loss” død og uførhet.

Forskjellsbehandling av fripolise- og pensjonistbestanden

Vi forstår lovforslaget slik at forsikringstaker skal innbetale årlig forskuddspremie for rentegaranti på pensjonistbestanden på lik linje med aktivbestanden. Når det først gis en særskilt tilbakeføringsregel for en fripolisebestand er det ulogisk at samme regel ikke skal kunne anvendes for en pensjonistbestand i en pensjonskasse. Begge bestander er "fullt betalt" og eksponert for den samme avkastningsrisiko

For mange pensjonskasser utgjør pensjonistbestanden en betydelig del av totalbestanden. Vi kan ikke finne det rimelige i at det skal legges totalt forskjellige kriterier til grunn for overskuddstilbakeføring til bestander som har de samme karakteristika.

Pensjonistbestanden har i likhet med fripolisebestanden en egen tilordnet administrasjonsreserve etter dagens regelverk, som i prinsippet dekker nåverdien av alle fremtidige administrasjonskostnader knyttet til vedkommende medlemmer. Meningen med dette er at man skal kunne overføre et årlig gebyr fra administrasjonsreserven (kollektivporteføljen) til årets drift (selskapsporteføljen) istedenfor å gebyrlegge foretaket med kostnader knyttet til medlemmer som ikke lenger er aktive.

Administrasjonsgebyr, jfr. lovforslagets § 8-3, litra b) og d)

Vi oppfatter lovforslaget slik at man skiller mellom pris for kapitalforvaltningskostnader og øvrige administrative tjenester, idet førstnevnte inngår i rentegarantirisikopremien.

Vi ser det som en fordel at kapitalforvaltningskostnadene på denne måten spesifiseres og tydeliggjøres særskilt. Under dagens regelverk er det uomtvistelig at kapitalforvaltningskostnadene pr definisjon skal inngå som en del av pensjonskassens driftskostnader og følgelig skal finansieres gjennom administrasjonstillegget i premien. Ikke desto mindre er det nok en rekke pensjonskasser i dag som nettofører hele eller deler av kapitalforvaltningskostnaden innenfor Kostnader ved finansielle eiendeler og således henfører dette element direkte inn i renteresultatet.

Pensjonskassens daglige leder sitter i prinsippet på selskapskapitalen og forvalter denne. Daglig leder trenger da å kjenne til en definert kostnad for dette, hvilket etter vår oppfatning kan rettferdiggjøre en egen premie her for dette element.

Når dette er sagt vil vi imidlertid stille et spørsmål ved behovet for kapitalforvaltningsgebyr for en pensjonistbestand, jfr. det som foran er sagt om administrasjonsreserve og det ulogiske i å forskjellsbehandle fripolise- og pensjonistbestanden. Den samme innvending har vi mot forslaget om å innføre et årlig gebyr på kostnader knyttet til øvrig administrasjon av pensjonistbestanden; også disse kostnader skal være dekket gjennom tidligere års avsetninger til administrasjonsreserven.

Når det forøvrig gjelder gebyrlegging av kapitalforvaltningstjenester eksklusive rentegaranti, mener vi det bør sondres mellom forvaltning av premiereserven og øvrige fondsmidler.

Spesielt i en situasjon med tilleggsavsetninger av en viss størrelse mener vi det er ulogisk å kreve et forhåndsgebyr fra forsikringstaker for deler av forvaltningskostnadene for denne type midler. Her må en viss naturlig del på for eksempel 0,3 % kunne transporteres fra kollektivporteføljen til selskapskapitalen til dekning av sponsors forvaltning av midler knyttet til tilleggsavsetningene.

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

AKF mener videre at det ikke er rasjonelle grunner til å videreføre prinsippet med rentegaranti på premiefondsmidler, all den stund sponsor kan velge å plassere premiefond i bank der det er helt uaktuelt med slik garanti. Vi synes for øvrig det burde kommet klarere til uttrykk i lovutkastet hvilke deler av forsikringsfondet rentegarantien skal gjelde for. Vår oppfatning er at rentegarantien bare bør gjelde for selve premiereserven.

Vanntette skott i bruk av resultatet på enkeltelementene, jfr. lovforslagets §§ 8-9 og 8-10

Det vil ikke lenger være adgang til å la kollektivporteføljens positive renteresultat finansiere dens mulige negative forsikringsresultat (risikoresultat) og vise versa. (Vi legger her til grunn at begrepet "risikoresultat" ikke skal brytes ytterligere ned på eksempelvis uføresultat og resultat for dødelighet/langt liv.)

Vi mener dette er et område hvor lovgiver med fordel burde lagt vekt på hensynet til pensjonskassenes egenart. En pensjonskasse vil på grunn av sin størrelse og som et eget forsikringskollektiv være spesielt utsatt for sterkt varierende resultater for den biometriske risiko år for år. Jo mindre pensjonskassen er, jo sterkere vil disse variasjoner kunne være og jo mer risikoutsatt er pensjonskassen. Spesielt gjelder dette pensjonskasser hvor pensjonistbestanden utgjør en vesentlig del av bestanden. Under normale omstendigheter vil en slik pensjonskasse ha sterkt svingende "dødelighetsarv" fra år til år med derav følgende risikoeksponering. Det vil derfor være både urimelig og ulogisk om man ikke i slike tilfeller skal kunne benytte avkastning utover beregningsrenten til å dekke risikounderskudd eller omvendt.

Pensjonskassene vil også få en mer eksponert egenkapital dersom det ikke skulle kunne være tillatt å foreta slike disposisjoner. I og med at en pensjonskasse er opprettet for å ivareta interessen til de ansatte i et foretak/konsern, er det lite ønskelig med en tilsvarende risikoeksponering av egenkapitalen som i et forsikringsselskap, der eierne (aksjonærene) forventer å få en avkastning på sine innskutte midler.

For øvrig nevnes at når over-/underskudd på et risikoelement ikke kan bidra til å finansiere tilsvarende på et annet element, må nødvendigvis prisen for det enkelte element fastsettes med større sikkerhetsmarginer enn tidligere. Dette bidrar til å gjøre pensjonskostnadene høyere i foretakene.

Risikoutjevningfond, jfr. lovforslagets §§ 8-10 og 8-22

Lovutkastet gir bestemmelser om nytt risikoutjevningfond til erstatning for nåværende sikkerhetsfond. Det fremgår at risikoutjevningfondet (i likhet med sikkerhetsfondet) kun kan benyttes til å styrke de tekniske reserver varig, dvs. pga mulig oppsving i levealder eller endring i dødelighets/uførenivå.

AKF er av den oppfatning at dersom risikoutjevningfondet skal ha noen reell funksjon for pensjonskasser (utover den marginale rolle sikkerhetsfondet har hatt til nå) må fondet også kunne anvendes til å dekke svingninger i det årlige risikoresultat. Pensjonskasser, selv de av en viss størrelse, vil som nevnt kunne ha betydelige svingninger i risikoresultatet fra år til år, som det vil være fornuftig å få nøytralisert over tid ved å kunne anvende risikoutjevningfondet.

Ettersom risikoutjevningfondet skal erstatte sikkerhetsfondet vil det, - på bakgrunn av sikkerhetsfondets historisk sett helt neglisjerbare rolle som forsikringsteknisk instrument (noe

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

som dog naturligvis også skyldes størrelsen), - for pensjonskassers del være lite fremsynt å ikke la dette nye fondet samtidig få en utvidet funksjon som et atskillig mer anvendelig instrument enn det gamle sikkerhetsfondet. Det synes også å kunne bli et definisjonsproblem knyttet til den foreslåtte anvendelse av risikoutjevningfondet i forhold til hva som vil være et (varig) trendskifte mht de biometriske elementer.

Vi mener følgelig at risikoutjevningfondet, i alle fall overfor pensjonskasser, logisk sett bør kunne få samme funksjon som, og kunne sidestilles med tilleggsavsetningene, hvor fondet/avsetningen er myntet på dekning av årlig underskudd.

Vi viser også til parallellen innen skadeforsikring og captives hvor sikkerhetsavsetningenes formål er å demme opp for årlige svingninger i risikoresultat.

Et regelverk for risikoutjevningfondet slik som her foreslått blir desto viktigere i fall pensjonskassen skal etablere gruppelevsforsegling for medlemmene, jfr. lovforslagets § 7-1.

Motstrid til andre lover. Behov for tilpasning/harmonisering

AKF har ved gjennomgang av lovforslaget avdekket at det på enkelte punkter er elementer av motstrid i forhold til eksisterende regelverk, noe som må avstedkomme en nødvendig påfølgende harmonisering:

- a) Første ledd i § 8-16 omtaler at avsetningen til premiereserve "skal minst utgjøre forskjellen mellom kapitalverdien av selskapets fremtidige forpliktelser og kapitalverdien av de fremtidige nettopremier (prospektiv metode)". Vi vil her minne om at Lov om foretakspensjon fastsetter reserveavsetninger etter annen regel, nemlig på basis av den lineært beregnede pensjon som til enhver tid er opptjent.
- b) Som en naturlig konsekvens av forslaget om kontoføring/separering av kollektivportefølje og selskapsportefølje konstaterer vi at det ved avvikling av en pensjonskasse nå vil bli slik at opptjent egenkapital vil måtte gå tilbake til eier og ikke til premiefond.

Dette vil være i strid med gjeldende bestemmelser i Lov om foretakspensjon hvoretter denne del av egenkapitalen i en avviklingssituasjon skal henføres pensjonskassens aktive medlemmer via premiefondet.

- c) Det er presisert i lovforslaget at risikoutjevningfondet (i likhet med kursreguleringsfondet) ikke skal fordeles på de enkelte kontrakter. Spesielt synes dette å innebære at disse fonds ikke er tiltenkt delt og henført ned på den enkelte konsernforetak innenfor eksempelvis en konsernpensjonskasse. AKF velger likevel å legge til grunn at gjeldende bestemmelser knyttet til fisjon i Lov om foretakspensjon fortsatt skal kunne anvendes innenfor det nye regimet.
- d) I "Foreløpig norsk regnskapsstandard for pensjonsforpliktelser" var det opprinnelig presisert at innskutt egenkapital i en pensjonskasse ikke skulle regnes inn som pensjonsmidler for det/de aktuelle foretak, men at opptjent egenkapital skulle medregnes. Når nå separasjonsprinsippet synes å bli innført gjennom ny/utvidet virksomhetslov vil det så vidt vi kan forstå logisk sett innebære at verken innskutt eller senere opptjent egenkapital lenger kan ha status som pensjonsmiddel i regnskapsmessig henseende. Det

AktuarKonsulenters Forum (AKF)

må således gjøres nødvendig harmonisering innen regnskapslovgivningen i forhold til dette.

Konklusjon

Som det fremgår av ovenstående synes vi at den foreliggende utredning med forslag til innordning av pensjonskasser under en konsolidert forsikringsvirksomhetslov har ledet til et lite heldig resultat, om innstillingen tas til følge. Vi vil derfor reise spørsmål om departementet burde legge lovforslaget for pensjonskasser unntatt solvensmarginkapitalkravet på is inntil videre, for å be en helt ny komité med større nærhet til tjenstepensjonsvirksomhet om å arbeide videre med lovsaken på fritt grunnlag, men på basis av de bindinger EU-direktivet gir.

Med vennlig hilsen
AktuarKonsulenters Forum

Morten Harbitz
leder